

skoj tijekom spomenutoga razdoblja. Nenad Moaćanin u radu *The Die-Hardism of the Pre-Reform Ottoman World in Bosnia: Matija Mažuranić's "Tourist" Visit (265-272)* analizira putovanje ilirca Matije Mažuranića u Bosnu 1839./40. godine te ukazuje na utjecaj nacionalizma u to vrijeme na karakter i formiranje granica na jugoistoku Europe. Autor ističe da je Mažuranić htio saznati u kojoj bi mjeri ideja ilirizma mogla naići na plodno tlo s druge strane granice, a Zsuzsa Barbarics-Hermanik u radu *Türkengedächtnis in Ungarn. Die Rolle der Gedächtnisorte Mohács und Szigetvár im Prozess der nationalen Identitätsbildung (275-296)* na primjeru Mohača i Sigeta kao mjesta povijesnoga sjećanja prikazuje kako su djelovanjem Katoličke crkve ova mjesta instrumentalizirana u kulturnoj svijesti, a nacionalne i religiozne komponente stopljene u svojevrsnu simbiozu.

Teme i prostor koji su obuhvaćeni ovim zbornikom trebale bi privući pozornost i povjesničara u Hrvatskoj jer jasno prikazuju složenost političkih, etničkih, religijskih i gospodarskih odnosa u srednjoj i jugoistočnoj Europi te pružaju uvid u bogatu historiografsku produkciju o ranonovovjekovlju na tim prostorima, koja može dobro poslužiti i znanstvenicima u Hrvatskoj.

Zlatko Kudelić

Zrinka Blažević, Stanko Jambrek, Nataša Štefanec (ed.), *The Reformation in the Croatian Historical Lands. Research Results, Challenges, Perspectives*, Zagreb: Biblijski institut Zagreb; Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu; Visoko evanđeosko teološko učilište u Osijeku, 2015, 300 stranica

Zbornik radova o reformaciji u hrvatskim povijesnim zemljama sadrži radove s međunarodnoga znanstvenog skupa koji je

održan na Filozofskome fakultetu Sveučilišta u Zagrebu od 25. do 27. travnja 2013. godine, koji su organizirali znanstvenici s Odsjeka za povijest Filozofskoga fakulteta u Zagrebu, Biblijskoga instituta u Zagrebu, Evngeličkoga teološkog seminara u Osijeku i Slovenskoga znanstvenog instituta u Beču. Cilj ovoga znanstvenog skupa organiziranoga, između ostaloga, i povodom 450. obljetnice tiskanja prvoga prijevoda Novoga zavjeta na hrvatski jezik bilo je analizirati sadašnje stanje znanstvenih istraživanja i pokazati mogući smjer daljnijega istraživanja reformacije u Hrvatskoj. Polazeći od teze da je reformacija bila univerzalni religijski i povijesni fenomen, koji je utjecao na oblikovanje ranonovjekovnih etičkih, političkih i pravnih normi te etničkih, konfesionalnih i rodnih identiteta i kultura, autori priloga pokušali su razjasniti posebnosti i modalitete prijenosa, uobličavanja i usvajanja reformacijskih ideja i institucijsko organiziranje reformacije u Hrvatskoj i okolnim zemljama. Radovi objavljeni u zborniku podijeljeni su u pet cjelina, od kojih prva istražuje teorijske trendove i metodičke inovacije u suvremenoj historiografiji, druga istražuje utjecaj reformacije na ranonovjekovnu intelektualnu povijest, treća (posvećena protureformaciji), analizira antagonistički i komplementarni odnos između reformacije i protureformacije kao suprotstavljenih ideoloških sustava, četvrta cjelina govori o regionalnim specifičnostima reformacije odnosno njezinih rubnih, pograničnih područja, a posljednja, peta bavi se njezinim kulturnim utjecajima. Prvo poglavlje, posvećeno suvremenoj historiografiji o reformaciji, otvara rad Zrinke Blažević pod naslovom *Reformation Studies in the Croatian Context: Possibilities and Perspectives (15-31)* u kojemu autorica govori o interpretativnim mogućnostima i perspektivama suvremenih teorijskih pristupa ovoj temi kao što su teorije o kulturnim transferima i konfesionalnoj mobilnosti, povijesnoj imagologiji te povijesti religijskih emocija, a Stanko Jambrek u radu *The Reformation in the Croatian Historical Lands as Spiritual and Cultural Transfer (31-48)*,

analizirajući teološki konteksti, diskurzivne forme i reprezentacijske medije bitne za širenje reformacijskih ideja, istaknuo je da reformacija nije bila samo ogledni model ranonovovjekovnoga kulturalnog transfera nego i formativna komponenta cijeloga životnog prostora. U drugome poglavlju, posvećenome utjecajima reformacijskih ideja na ranonovovjekovnu intelektualnu povijest, Fanika Krajnc-Vrečko u radu pod naslovom *God and Man in Croatian Crikveni ordinalic* (51-61), analizirajući hrvatski prijevod crkvenoga reda iz 1564. godine, prikazuje ogledni model reformacijske antropologije koja je težila ponovnome uspostavljanju harmonije između Boga i čovjeka na kristološkim temeljima. Tomislav Vidaković u radu *Understanding Islam According to the Magdeburg Centuries* (63-81) istražuje opise islama u Magdeburškim centurijama prvoj sustavnoj crkvenoj povijesti čiji su autori luteranski povjesničari i zaključio da je njihovo razumijevanje islama bilo sukladno srednjovjekovnoj tradiciji i učenju Martina Luthera, a Gabriela Erdély u radu naslovljenom *From Savage to Civilized: Schools and Student Life in Rural Hungary before Reformation* (83-106) analizira ulogu škola u procesu socijalizacije mladeži u Ugarskoj prije reformacije te je istaknula važnost obrazovne mladeži kao posrednika između elite i popularne kulture te prvoga prenositelja novoga evangeličkog učenja.

Treće poglavlja zbornika, posvećeno reformaciji i protureformaciji kao suprotstavljenim ideološkim sustavima, otvara rad Stanka Andrića pod naslovom *A Protestant Letter and its Catholic Interpreters: Michael Starinus's Pastoral Report from 1551 and its Echo in Croatian Historiography* (109-120) u kojemu autor, istražujući historiografska čitanja i interpretacije pisma Michaela Starinusa iz 1555. godine, definira i ideologijska polazišta dotičnih autora; Marina Miladinov u radu *As Christianity Becomes Blind: Echoes of the Terrible History of Francesco Spiera in the Hungarian and Slavic Lands* (121-136) uspoređuje različite mađarske i slavenske varijante legende o sudbini padovanskoga pravnika i

prozelita Francesca Spiera te prikazuje njihove lokalne posebnosti i rekonstruira modalitete njihove recepcije, a Franc Kuzmič u radu *The Evangelical Church in Surd as a Spiritual Center for Međimurje and Prekomurje in the 17th and 18th Centuries* (137-147) na primjeru povijesti evangeličke zajednice u Surdu, koja se brinula za protestante koji zbog protureformacije više nisu bili dobrodošli u Međimurju i Prekomurju, govori o utjecaj religijskih sloboda s jednoga određenog područja na svakodnevnu praksu i životne izazove stanovništva okolnih krajeva.

Najopsežniju cjelinu ovoga zbornika, četvrtu posvećenu regionalnim posebnostima reformacije, otvara rad Maje Čutić Gorup pod naslovom *Promoters of Protestant Thought in the Principality of Pazin* (151-171), u kojemu autorica opisuje putove kojima je protestantsko učenje doprlo do Pazinske knežije, njegove značajke i okolnosti nestajanja. Andrej Hozjan u radu *Prekomurje (Districtus Transmuranus): Its Connections to the Croatian Lands during the Reformation and Counter-Reformation Period* (173-189) analizira putove širenja evangelizacije na području Prekmurja, posebno među veleposjednicima, rekonstruira načine kojima se protestantsko učenje širilo među elitom i objašnjava razloge za njihovo vraćanje katoličkoj vjeri, a Žiga Oman u radu pod naslovom *The Dravsko Polje District of the Augsburg Confession-A Styrian Border Area During the Reformation Period and Its Connections to the Croatian Lands* (191-208) istražuje protestantsku zajednicu na području grada Maribora i Dravskoga polja te veze reformacije u Štajerskoj s reformacijom u hrvatskim zemljama, a koje su se temeljile na osobnim vezama plemićkih obitelji s obiju strana granice, ali i na kontaktima s časničkim krugovima u Vojnoj krajini. Slično istraživanje predstavlja i rad Genea S. Whitinga, koji je, pošavši od pretpostavke da su aristokratske obitelji bile glavni promotori reformacije, u radu pod naslovom *The Reformation in Northwestern Croatia, Northwestern Slovenia and Southeastern Austria in Light of Aristocratic Connections* (209-230)

na primjeru obitelji Zrinski pokazuje kako su socijalne interakcije i obiteljske veze u tome dijelu svijeta odredile širenje reformacije i koje su metode korištene u tome procesu. Szabolcs Varga u radu *The Process of the Reformation in the Trans-Drava Area of the Diocese of Pécs in the 16th Century* (231-248) analizira propadanje Pečuške biskupije uslijed osmanlijskih osvajanja i širenja protestantizma kod većine stanovništva sredinom 16. stoljeća te navodi razloge opstanka katolika u nekim dijelovima biskupije naglasivši da reformacija sredinom 16. stoljeća na tome području nije bila tako uspješna kao što su to prikazivali onovremeni propovjednici u svojim istupima.

U posljednjoj cjelini ovoga zbornika, koja se bavi kulturnim utjecajem reformacije na spomenuto područje, Hermann Ehmer u radu pod naslovom *The Urach Printing Shop and its Significance for Croatian Literature: Production-Finance-Distribution* (251-261) objašnjava politički kontekst utemeljenja tiskare u Urachu i teološke pretpostavke njezina djelovanja te opisuje produkciju knjiga i njihovo financiranje, dok Nataša Štefanec u radu *The Adaptable Religious Politics on the Zrinski Estates* (263-282), nastojeći odgovoriti na pitanje je li obitelj Zrinski, u historiografiji prikazivana kao gorljiv zagovornik protestantizma, nastojala provesti evangelizaciju podanika na njihovim posjedima, zaključuje da su Zrinski religijsku politiku prilagođavali regionalnim posebnostima, političkim okolnostima i obiteljskim interesima pa su tome pitanju različito pristupali u Međimurju i na posjedima u Vinodolu.

Objavljivanje ovoga zbornika na engleskome jeziku i vrlo širok raspon tema koje su njime obuhvaćene vrlo je važno za predstavljanje ove teme široj znanstvenoj zajednici, koja nije upoznata sa znanstvenom produkcijom u Hrvatskoj zbog jezične barijere. Za očekivati je da će i druge teme kojima se bavi hrvatska historiografija u suradnji s inozemnim autorima biti objavljene na engleskome jeziku i tako još više rezultate istraživanja

hrvatskih znanstvenika približiti međunarodnoj znanstvenoj zajednici.

Zlatko Kudelić

Slaven Bertoša, *Barban i mletački Loredani: život u pokretu, ljudi i događaji*, Pazin; Barban; Pula: Katedra Čakavskog sabora Pazin; Državni arhiv u Pazinu; Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, 2015, 319 stranica

Dugogodišnji i neumorni proučavatelj povijesti istarskoga poluotoka, Slaven Bertoša, objavio je 2015. godine u izdanju Katedre Čakavskoga sabora Pazin, Državnoga arhiva u Pazinu i Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli novu monografiju pod naslovom *Barban i mletački Loredani: život u pokretu, ljudi i događaji*. Najkraće rečeno, knjiga pruža analizu društvene, kulturne, demografske i crkvene povijesti jednoga malenog dijela Istre pod mletačkom upravom u razdoblju ranoga novog vijeka – područja Barbana. Kao već dokazani stručnjak za spomenutu tematiku, o kojoj je proteklih godina objavio niz radova, te kao vrstan poznavatelj arhiva u kojima se nalazi bogata arhivska građa vezana za prostor Istre, autor je u ovome djelu prikazao relativno slabije proučen prostor Barbana i Raklja. Uz sekundarnu literaturu on je svoje istraživanje prvenstveno temeljio na neobjavljenim izvorima pohranjenima u Archivio di Stato di Venezia, Državnome arhivu u Pazinu te Arhivu Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti. Djelo *Barban i mletački Loredani* podijeljeno je na četrnaest poglavlja od kojih svako sadrži po nekoliko potpoglavlja, a na kraju svakoga poglavlja nalazi se jedan ili više priloga. Na samome kraju knjige nalaze se bilješke, popis izvora i literature, sažeci na hrvatskome, talijanskome, engleskome i njemačkome jeziku, kazalo mjesta, imena i stvari te bilješka o piscu. Također, treba istaknuti